

Ubezpieczenia wobec wyzwań XXI

pod redakcją
Wandy Ronki-Chmielowiec

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2011

Recenzenci: Jerzy Handschke, Jan Monkiewicz, Kazimierz Ortyński, Wanda Sułkowska,
Włodzimierz Szkutnik, Tadeusz Szumlicz, Stanisław Wieteska

Redaktor Wydawnictwa: Elżbieta Kożuchowska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon [http://kangur.uek.krakow.pl/
bazy_ae/bazekon/nowy/index.php](http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php)

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695- 191-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Katarzyna Barczuk, Ewa Łukasik: Formy zabezpieczenia emerytalnego w wybranych krajach europejskich	13
Teresa H. Bednarczyk: Działalność sektora ubezpieczeniowego a wzrost gospodarczy.....	23
Anna Bera, Dariusz Pauch: Programy edukacyjne jako instrument zwiększania świadomości ubezpieczeniowej w zakresie przestępczości ubezpieczeniowej	31
Jacek Białek: Ocena grupowa w analizie Otwartych Funduszy Emerytalnych.....	40
Sylwia Bożek: Czynności monitorujące i kontrolne w procesie zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie ubezpieczeniowym	51
Anna Celczyńska: Należności od ubezpieczających z umów ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych.....	60
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Problemy kalkulacji kosztów zakładów ubezpieczeń na tle powiązań w grupach finansowych	68
Dominika Cichońska: Rola ubezpieczeń w zarządzaniu ryzykiem w zakładach opieki zdrowotnej.....	78
Krystyna Ciuman: Zakłady ubezpieczeń a inne instytucje pośrednictwa finansowego w Polsce w latach 2005–2009.....	87
Tadeusz Czernik: O pewnym sformułowaniu zagadnienia ruiny	94
Teresa Czerwińska: Uwarunkowania polityki dywidend spółek ubezpieczeniowych.....	106
Robert Dankiewicz: Determinanty rozwoju rynku ubezpieczeń kredytu kupieckiego w Polsce	116
Beata Dubiel: Ubezpieczeniowe aspekty ryzyka ekologicznego	126
Roman Garbicz: Ryzyko starości jako element konstruowania systemów emerytalnych w Unii Europejskiej	135
Waldemar Glabiszewski: Znaczenie innowacji technologicznych w działalności ubezpieczeniowej	146
Łukasz Gwizdała: Możliwości analizy systemów bonus-malus w świetle procesów Markowa.....	156
Magdalena Homa: Kalkulacja składki w inwestycyjnych ubezpieczeniach na życie typu unit-linked	168
Beata Jackowska: Charakterystyka wybranych metod wyrównywania tablic trwania życia – wnioski dla zastosowań aktuarialnych	179

Beata Jackowska, Tomasz Jurkiewicz, Ewa Wycinka: Grupowe ubezpieczenia na życie w sektorze MSP	190
Marietta Janowicz-Lomott: Produkty strukturyzowane w formie ubezpieczeń w Polsce.....	201
Anna Jędrzychowska, Ewa Poprawska: Próba zidentyfikowania czynników mających wpływ na wysokość składki przypisanej brutto w ubezpieczeniach komunikacyjnych w Polsce.....	213
Tomasz Jurkiewicz, Agnieszka Pobłocka: Ocena praktycznych metod szacowania rezerwy IBNR w ubezpieczeniach majątkowych	222
Piotr Kania: Specjalistyczne fundusze inwestycyjne otwarte jako forma zewnętrznego zarządzania ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi zakładów ubezpieczeń na życie	232
Robert Kurek: Uprawnienia organów nadzoru w zakresie kontroli wypłacalności – ujęcie w Solvency II.....	241
Jacek Lisowski: Rola biegłego rewidenta w ocenie gospodarki finansowej ubezpieczyciela – unormowania prawne	250
Jerzy Łańcucki: Przesłanki i kierunki zmian w regulacjach dotyczących pośrednictwa ubezpieczeniowego	258
Krzysztof Łyskawa: Zagrożenie równowagi odszkodowania i szkody w obowiązkowych ubezpieczeniach mienia.....	267
Aleksandra Małek: Obowiązki banku jako ubezpieczającego w świetle Rekomendacji Dobrych Praktyk Bancassurance	277
Piotr Manikowski: Rynek ubezpieczeń w Polsce a cykle underwritingowe ..	286
Dorota Maśniak: Ubezpieczyciel jako główne ogniwo transgranicznego systemu ochrony ofiar wypadków drogowych	295
Artur Mikulec: Efektywność systemów emerytalnych krajów UE i EFTA w latach 2005–2008	305
Aniela Mikulska: Małe i średnie przedsiębiorstwa jako odbiorcy usług ubezpieczeniowych	316
Marek Monkiewicz: Jednolity rynek ubezpieczeniowy UE w warunkach globalnego kryzysu finansowego 2007–2009 – pomoc publiczna a wspólnotowe reguły konkurencji	325
Joanna Niżnik: Reforma systemów emerytalnych Ameryki Łacińskiej na przykładzie Chile i Argentyny	335
Magdalena Osak: Medyczne konto oszczędnościowe jako mechanizm finansowania ochrony zdrowia	344
Dorota Ostrowska: Kapitał międzynarodowy a dostęp do produktów ubezpieczeniowych strategicznych dla rozwoju gospodarki polskiej.....	352
Anna Ostrowska-Dankiewicz: Polisa strukturyzowana jako forma inwestycji alternatywnej na rynku polskim.....	362
Renata Pajewska-Kwaśny: Perspektywy rozwoju tradycyjnych i nowatorskich form sprzedaży ubezpieczeń w Polsce – cz. I	373

Monika Papież: Analiza przyczynowości na rynku ubezpieczeń życiowych w latach 2003–2010	383
Agnieszka Pawłowska: Ubezpieczenie <i>business interruption</i> w zarządzaniu ryzykiem przerw w działalności gospodarczej	394
Krzysztof Piasecki: Rozmyte zbiory probabilistyczne w rachunku aktuarnym	402
Piotr Pisarewicz: Rola funduszy inwestycyjnych w rozwoju programów emerytalnych w USA	409
Ryszard Pukała: Procesy integracyjne rynków ubezpieczeniowych krajów Europy Środkowej i Wschodniej	416
Małgorzata Rutkowska-Podolowska, Nina Szczygiel: Medical savings account as a funding mechanism for health	426
Grażyna Sordyl: Rola i działalność holenderskiego funduszu gwarancyjnego (College voor Zorgverzekeringen CVZ) w obszarze prywatnych ubezpieczeń zdrowotnych	435
Ewa Spigarska: Sprawozdanie finansowe zakładu ubezpieczeń a Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej w świetle wprowadzanych zmian	445
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz, Maria Kiedrowska: Organizacja audytu wewnętrznego w zakładach ubezpieczeń w świetle <i>Solvency II</i> oraz standardów audytu	454
Anna Szkarłat-Koszalka: Instrumenty systemu rachunkowości a kontrola bezpieczeństwa finansowego ubezpieczyciela	463
Tomasz Szkutnik: Funkcje łączące w agregacji ryzyka ubezpieczyciela	472
Włodzimierz Szkutnik: Ryzyko uruchomienia rezerw katastroficznych	483
Anna Szymańska: Czynniki determinujące wybór ubezpieczyciela na rynku ubezpieczeń komunikacyjnych OC	494
Ilona Tomaszewska: Perspektywy rozwoju tradycyjnych i nowatorskich form sprzedaży ubezpieczeń w Polsce – cz. II	507
Damian Walczak, Agnieszka Żołądkiewicz: Świadomość ubezpieczeniowa oraz skłonność do ryzyka studentów	515
Stanisław Wanat: Modelowanie zależności w kontekście agregacji kapitałowych wymogów wypłacalności w <i>Solvency II</i>	525
Stanisław Wieteska: Adaptacja zakładów ubezpieczeń majątkowych do likwidacji skutków efektu cieplarnianego na terenie Polski	537
Ewa Wycinka, Mirosław Szreder: Statystyczna ocena wpływu przekraczania prędkości na liczbę wypadków drogowych w Polsce	547

Summaries

Katarzyna Barczuk, Ewa Łukasik: Forms of retirement security in selected European countries	22
Teresa H. Bednarczyk: The activity of insurance sector vs. economic growth.....	30
Anna Bera, Dariusz Pauch: Educational programs as an instrument to increase awareness of the crime of insurance cover	39
Jacek Bialek: Group evaluation of open pension funds	50
Sylvia Bożek: Monitoring and control activities in the risk management process of an insurance company.....	59
Anna Celczyńska: Accounts receivable from motor vehicle owners insured under third party insurance agreements	67
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Problems of cost calculation of insurance companies against the background of connections in financial groups .	77
Dominika Cichońska: The role of insurance in risk management in health care facilities	86
Krystyna Ciuman: Insurance companies versus other financial intermediaries in Poland in the years 2005–2009.....	93
Tadeusz Czernik: An alternative formulation of ruin problem.....	105
Teresa Czerwińska: Determinants of the dividend policy in the insurance companies	115
Robert Dankiewicz: Determinants of development of trade credit insurance market in Poland	125
Beata Dubiel: Insurance aspects of ecological risk	134
Roman Garbiec: The risk of old age as the component of constructing the pension systems in the European Union	145
Waldemar Glabiszewski: The importance of technological innovations in the insurance sector.....	155
Łukasz Gwizdała: The capabilities of analyzing bonus-malus systems in the light of Markov processes	167
Magdalena Homa: Correct calculation of net premium in unit-linked investment insurance	178
Beata Jackowska: Characterization of selected methods of the graduation of life tables in the perspective of their actuarial applications	189
Beata Jackowska, Tomasz Jurkiewicz, Ewa Wycinka: Group life insurance in the SME sector.....	200
Marietta Janowicz-Lomott: Structured products in the form of insurance in Poland	212
Anna Jędrzychowska, Ewa Poprawska: An attempt to identify the factors having influence on the gross written premium in motor insurance in Poland	221

Tomasz Jurkiewicz, Agnieszka Poblocka: Evaluation of practical methods of estimation of incurred but not reported reserves in non-life insurance..	231
Piotr Kania: Specialized open-end investment funds as an external management form of investment funds of life insurance companies.....	240
Robert Kurek: Powers of supervision authorities regarding solvency control – Solvency II perspective.....	249
Jacek Lisowski: The role of the auditor in assessing the financial management of the insurer – legal norms	257
Jerzy Łańcucki: Regulations on insurance mediation – stressing premises and directions of change	266
Krzysztof Łyskawa: Threat of compensation balance and damages in compulsory property insurance	276
Aleksandra Malek: Duties of a bank acting as an coverage buying entity in the context of Recommendations on the Bankassurance Activity.....	285
Piotr Manikowski: The insurance market in Poland and underwriting cycles	294
Dorota Maśniak: Insurer as a major link in a cross-border system for protection of victims of road accidents – the role of co-operation of private and public entities.....	304
Artur Mikulec: Effectiveness of pension systems in EU and EFTA countries in the years 2005–2008.....	315
Aniela Mikulska: Small and medium-sized companies as recipients of insurance services	324
Marek Monkiewicz: Single insurance market in the EU and global financial crisis 2007–2009 – public intervention and Community competition rules.....	334
Joanna Niżnik: The reform of pension systems in Latin America. The Chilean and Argentinean models.....	343
Magdalena Osak: Medical savings account as a funding mechanism of health care.....	351
Dorota Ostrowska: The access to the insurance products strategic for the development of Polish economy in reference to the international capital..	361
Anna Ostrowska-Dankiewicz: Structured policy as a form of alternative investment on Polish market.....	372
Renata Pajewska-Kwaśny: Prospects of development of traditional and innovative forms of insurance sales in Poland – part I.....	382
Monika Papież: Causality analysis on the life insurance market in the period 2003–2010	393
Agnieszka Pawłowska: Business interruption insurance implementation in risk management for interrupted activities	401
Krzysztof Piasecki: Probabilistic fuzzy sets in the actuarial calculation	408
Piotr Pisarewicz: Mutual funds role in retirement programs' development in the USA.....	415

Ryszard Pukała: Integration processes of insurance markets in Middle and Eastern Europe.....	425
Małgorzata Rutkowska-Podolowska, Nina Szczygiel: Medyczne konto oszczędnościowe jako mechanizm finansowania ochrony zdrowia	434
Grażyna Sordyl: The Role and Activity of the Dutch Guarantee Fund (College voor Zorgverzekeringen CVZ) in the area of private health insurance	444
Ewa Spigarska: Financial statement of insurance company vs. International Standards of Financial Reporting in the light of changes.....	453
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz, Maria Kiedrowska: Organization of internal auditing in insurance companies in the light of Solvency II and audit standards	462
Anna Szkarłat-Koszalka: Instruments of accounting system vs. control of financial security of an insurer.....	471
Tomasz Szkutnik: Copula functions in the aggregation of insurer risk	482
Włodzimierz Szkutnik: The risk of using catastrophic reserves	493
Anna Szymańska: Factors determining the choice of the insurer on the CR automobile insurance market.....	506
Iłona Tomaszewska: Prospects of development of traditional and innovative forms of insurance sales in Poland – part II	513
Damian Walczak, Agnieszka Żołądkiewicz: Students' insurance awareness and risk seeking	524
Stanisław Wanat: Modeling of dependencies in the context of the aggregation of solvency capital requirements in Solvency II	536
Stanisław Wieteska: Property insurance companies adaptation process to reduce the impact of greenhouse effect in Poland	546
Ewa Wycinka, Mirosław Szreder: Statistical analysis of speeding as a factor affecting car accidents in Poland	556

Robert Dankiewicz

Politechnika Rzeszowska

DETERMINANTY ROZWOJU RYNKU UBEZPIECZEŃ KREDYTU KUPIECKIEGO W POLSCE

Streszczenie: W artykule zaprezentowano istotę ubezpieczenia kredytu kupieckiego oraz jego znaczenie w procesie zarządzania ryzykiem utraty należności. Omówiono istotne momenty w historii rozwoju rynku ubezpieczeń kredytu kupieckiego w Polsce. Szczególną uwagę poświęcono analizie czynników mających wpływ na ten rozwój w ostatnich latach. Podjęto próbę podsumowania stanu obecnego oraz zaprezentowano propozycje rozwiązań, które powinny przyczynić się do wzrostu popularności tego ubezpieczenia w przyszłości.

Słowa kluczowe: zarządzanie ryzykiem, ubezpieczenie kredytu, rynek ubezpieczeń.

1. Wstęp

Ubezpieczenie należy do najpowszechniejszych metod manipulacji ryzykiem [Outre-ville 1998, s. 62]. Mimo tak dużej popularności ma kilka istotnych wad, do których należy zaliczyć przede wszystkim nieubezpieczalność określonej grupy ryzyk oraz możliwość odmowy ubezpieczenia, wynikającą z wyników underwritingu lub ograniczonych możliwości finansowych zakładu ubezpieczeń [Śliwiński 2002, s. 33].

Pomimo wskazanych mankamentów ubezpieczeń można stwierdzić, że ubezpieczenie kredytu kupieckiego staje się coraz bardziej popularną i praktyczną metodą manipulacji ryzykiem utraty należności. Ponieważ jest ono usługą odpłatną, wyznacznikiem ubezpieczalności ryzyka z perspektywy ubezpieczającego jest wysokość składki ubezpieczeniowej [Harrington, Niehaus 1999, s. 163]. Nie powinna być ona jednak kluczowym elementem, na podstawie którego dokonywana jest ocena oferty.

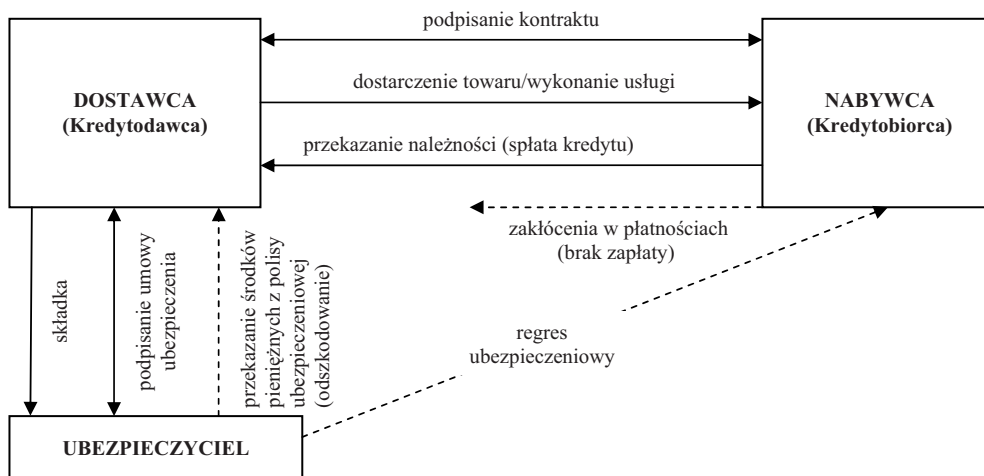
2. Istota ubezpieczenia kredytu kupieckiego

Ubezpieczenie kredytu kupieckiego prowadzi do rozłożenia finansowych skutków realizacji ryzyka na grupę, jednocześnie dając możliwość przeniesienia ryzyka na wyspecjalizowany podmiot, dla którego koszt działania z ryzykiem jest niższy aniżeli dla innych przedsiębiorstw [Kuchlewska 1998, s. 184]. Indywidualnymi sposo-

bami zmniejszania ryzyka udzielonego kredytu mogą być zarówno ilościowe, jak i jakościowe metody oceny wiarygodności kontrahenta oraz odpowiednie finansowe zabezpieczenia [Krzemińska 2004, s. 353]. Ważną rolę w minimalizowaniu ryzyka kredytu kupieckiego odgrywa także sposób ściągania należności handlowych [Krzemińska 2005, s. 38].

Traktowanie ubezpieczenia jako jedynej formy obchodzenia się z ryzykiem odroczonego terminu płatności, będącej alternatywą dla zarządzania nim, jest podejściem błędnym. Przeciwnie, procesy te powinny być wzajemnie komplementarne oraz – co jest niezwykle ważne – wprowadzenie jednego elementu nie może rozluźnić dyscypliny w stosunku do drugiego z nich [Nowak 1999, s. 72].

Ubezpieczenie kredytu można określić jako sytuację, w której ubezpieczyciel bierze na siebie część ryzyka związanego z nieotrzymaniem – od określonych dłużników oraz w wyniku zaistnienia sprecyzowanych zdarzeń – ekwiwalentu za udzielony przez kredytodawcę kredyt. W momencie gdy zakład ubezpieczeń wypłaci odszkodowanie, do osoby odpowiadającej za wyrządzenie szkody przysługuje mu prawo regresu. Można pokusić się o stwierdzenie, że bez możliwości regresu ubezpieczenia kredytu kupieckiego nie miałyby racji bytu [Kukiełka 1994, s. 14]. Schemat funkcjonowania ubezpieczenia kredytu kupieckiego od ryzyka handlowego przedstawiono na rys. 1.

Rys. 1. Klasyczny schemat funkcjonowania kredytu kupieckiego

Źródło: opracowanie własne.

Z tego typu transakcją mamy do czynienia, gdy z tytułu łączącego strony stosunku prawnego każda z nich ma spełnić świadczenie na rzecz drugiej, przy czym ustalone terminy spełnienia świadczenia są różne. W efekcie jedna strona stosunku musi wcześniej świadczyć na rzecz drugiej, a następnie oczekiwać na świadczenie

wzajemne drugiej strony. Podmiot, który spełnia swe świadczenie wcześniej, nazywany jest kredytodawcą, natomiast podmiot, którego świadczenie ma być spełnione później – kredytobiorcą [Kukiełka, Poniewierka 2003, s. 247].

3. Etapy rozwoju ubezpieczeń kredytu kupieckiego

Pierwsze informacje na temat ubezpieczeń sięgają czasów starożytnych i związane są ze wzmiankami o gwarantowaniu zobowiązań. Prawdziwy rozkwit ubezpieczeń kredytu nastąpił w XIX wieku, wówczas coraz większego znaczenia nabierały transakcje oparte na kredytowaniu, których datę powstania trudno jednoznacznie określić, a jak napisał w 1904 roku E. Herzfelder: „historia ubezpieczenia od niewypłacalności jest samą historią niewypłacalności” [Secomski 1935]. W Polsce pierwsze prace zmierzające do wprowadzenia na rynek ubezpieczeń kredytu podjęto w okresie międzywojennym. Poszczególne etapy rozwoju tego rynku zaprezentowano w tab. 1.

Tabela 1. Etapy rozwoju ubezpieczenia kredytu kupieckiego w Polsce

Gospodarka centralnie sterowana	<ul style="list-style-type: none"> Okres przygotowań do powołania Polskiego Towarzystwa Ubezpieczeń Kredytu przerwany II wojną światową Propozycja ustawy z 1931 r. przewidująca gwarantowanie eksporterom dobrego wyniku transakcji poprzez ubezpieczenie eksportu do wysokości 50% kwoty kontraktu (nie weszła w życie) 	1918–1956
	<ul style="list-style-type: none"> Scentralizowany państwowy monopol ubezpieczeniowy Organizacja systemu ubezpieczeń eksportowych pod ścisłą kontrolą państwa (1957 PZU, 1959 TR Warta, od 1960 TUiR Warta) 	1957–1987
	<ul style="list-style-type: none"> Próba demonopolizacji działalności ubezpieczeniowej Ustawa z 20 września 1984 r. o ubezpieczeniach majątkowych i osobowych liberalizująca rynek ubezpieczeń 	1984–1989
Gospodarka rynkowa	<ul style="list-style-type: none"> Powstanie KUKA SA (1991 r.) Dynamiczny rozwój oferty pozostałych krajowych ubezpieczycieli (PZU, Compensa, Polisa, Europa, Polonia) Ustawa z 7.07.1994 r. o gwarantowanych przez Skarb Państwa ubezpieczeniach kontraktów eksportowych 	1990–1999
	<ul style="list-style-type: none"> Stopniowe wdrażanie standardów zachodnich Wejście Euler Hermes (1999 jako agent Allianz, 2003 jako SA) oraz Coface (2003 – jako główny oddział) 	1999–2004
	<ul style="list-style-type: none"> Działalność na podstawie standardów unijnych Wejście na rynek w formie oddziału Atradius (2004) Rozwój usług doradczych m.in. poprzez zarządzanie należnościami oraz windykację Wzmocniona konkurencja pomiędzy wiodącymi zakładami ubezpieczeń kredytu kupieckiego 	2004–2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Lisowski 2010, s. 156].

4. Tendencje zmian na rynku ubezpieczeń kredytu kupieckiego w Polsce w latach 2003–2010

Polski rynek ubezpieczeń kredytu nie wyróżnia się na tle innych rynków krajowych swoją wielkością. Mimo kilkunastoletniego okresu rozwoju w nowych warunkach prawnych ciągle jest jeszcze rynkiem rozwijającym się. Prognozy zakładają, że można spodziewać się trendu wzrostowego. Świadczyć mogą o tym doświadczenia innych krajów, mających dłuższą historię w tym zakresie. Wielkość polskiego rynku ubezpieczeń kredytu, współczynnik szkodowości oraz tendencje zmian w latach 2003–2010 przedstawiono w tab. 2.

Tabela 2. Struktura składki przypisanej oraz współczynnika szkodowości w latach 2003–2010

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Składka przypisana brutto (w tys. zł)	204 718	260 839	315 451	445 446	567 228	491 991	460 102	463 058
Współczynnik szkodowości brutto (w %)	44,23	7,23	27,58	24,77	15,72	28,31	63,07	43,02

* dane według KNF po czterech kwartałach 2010 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNUiFE i KNF.

W tabeli 2 zaprezentowano wartościowo etapy rozwoju rynku. W latach 2003–2007 miał miejsce dynamiczny przyrost przypisu składki brutto, osiągający maksymalną wartość na przełomie lat 2006–2005. Jednocześnie w analizowanym okresie następował spadek współczynnika szkodowości brutto z 44,23% do 15,72% przy równoczesnym spadku cen za ubezpieczenie, które w analizowanym okresie obniżyły się z poziomu 0,5–0,7% od obrotu brutto do 0,25%, a zdarzały się oferty dla najlepszych klientów na poziomie nieprzekraczającym 0,1% [Jaworski 2006, s. 10]. Odwrócenie tendencji nastąpiło w 2008 roku. W znacznym stopniu było konsekwencją spadku cen jednostkowych za ubezpieczenie. Przełomem okazał się rok 2009, wówczas to kryzys zarówno w gospodarce krajowej, jak i na świecie przyczynił się do nasilenia zatorów płatniczych, wzrostu liczby ogłaszanych upadłości, konsekwencją czego był znaczący przyrost współczynnika szkodowości do poziomu 63,07%, który nie był spotykany od 2001 roku.

5. Przesłanki zmian na rynku ubezpieczeń kredytu kupieckiego w Polsce w latach 2003–2010

W obrębie kluczowych czynników wywierających istotny wpływ na rozwój rynku ubezpieczeń kredytu kupieckiego wyodrębnić należy: świadomość ubezpieczeniową, działania ubezpieczycieli oraz sytuację w gospodarce.

Świadomość ubezpieczeniową można zdefiniować jako określony, ale zmienny w czasie stan intelektualny jednostek i społeczeństwa, który wynika ze stopnia znajomości, rozumienia oraz racjonalnego wartościowania faktów i zdarzeń zachodzących na rynku ubezpieczeniowym [Pazio, Formanowska 2002]. Postępowanie osób odpowiedzialnych za zabezpieczenie konsekwencji realizacji ryzyka determinowane jest czynnikami ekonomicznymi i psychologicznymi, jest konsekwencją negatywnych zjawisk, do których z całą pewnością można zaliczyć [Rogowski, Policha 2000, s. 39–41]:

- brak wystarczającej edukacji w zakresie ubezpieczeń i prawa ubezpieczeniowego,
- obawy ubezpieczonych dotyczące egzekwowania przysługujących im praw, szczególnie na etapie likwidacji szkód,
- tendencje do dokonywania oceny oferty ubezpieczenia wyłącznie z punktu widzenia ceny,
- nieumiejętność oceny różnicy między wysokością składki a wielkością strat, które mogą powstać w następstwie realizacji zdarzenia losowego,
- brak nawyku zapoznawania się z treścią polis i ogólnych warunków ubezpieczeń,
- tradycję w przywiązaniu do jednego ubezpieczyciela i brak podatności na innowacje produktowe,
- niejednokrotnie nierzetelne informacje ze strony zakładów ubezpieczeń,
- niewielkie i powierzchowne prezentowanie problematyki ubezpieczeniowej w mediach.

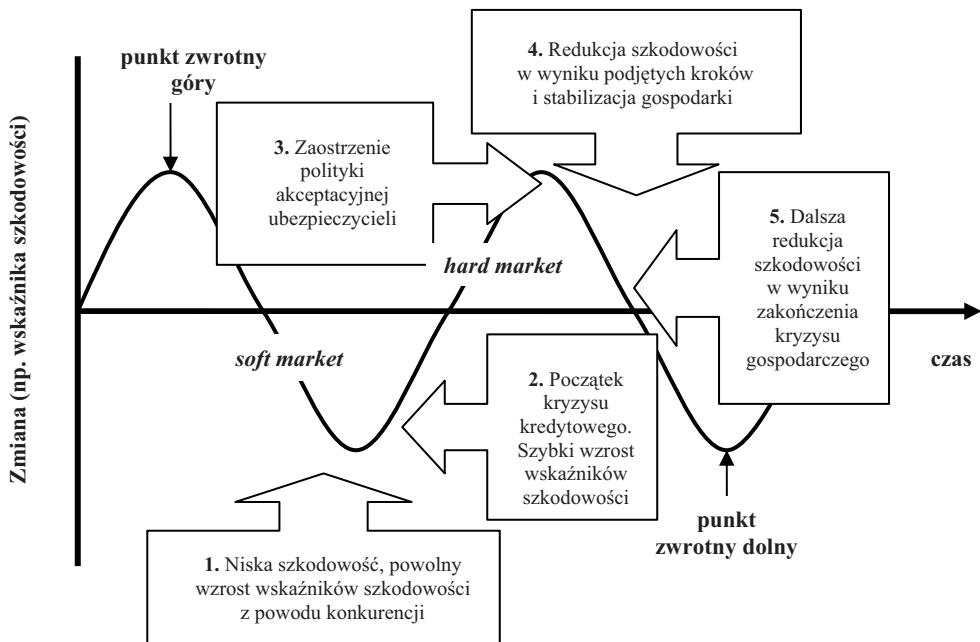
Przedstawione zjawiska występują z różnym nasileniem w poszczególnych podmiotach, ich znaczenie uzależnione jest od indywidualnych cech osób podejmujących decyzje co do wyboru ubezpieczyciela i zakresu ubezpieczenia. Dynamiczny rozwój rynku ubezpieczeń kredytu kupieckiego nie idzie w parze ze wzrostem ogólnej świadomości ubezpieczeniowej przedsiębiorców, szczególnie tych zaliczanych do grona małych i średnich.

Jedną z podstawowych kategorii odnoszących się do popytu na ubezpieczenia kredytu kupieckiego jest kategoria potrzeby. Stanowi ona czynnik dynamizujący wszystkie zachowania, których celem jest dążenie do osiągnięcia ekonomicznego bezpieczeństwa. Określony stan potrzeby ubezpieczeniowej jest efektem nakładania się różnorodnych czynników, m.in.: postrzegania zagrożeń, cech, postaw oraz zachowań społecznych środowiska, w jakim funkcjonują podmioty gospodarcze. Występowanie lub brak potrzeby ubezpieczeniowej nie jest stanem trwałym, często bowiem zmienia się on w wyniku działania różnych czynników wewnętrznych (np. identyfikacja ryzyka) lub zewnętrznych (np. spadek cen za ubezpieczenie).

Kluczowe ryzyko mające istotny wpływ na rynek ubezpieczeń kredytu kupieckiego to cykliczność gospodarki. Cykl koniunkturalny w ubezpieczeniach kredytu jest pochodną cyklu koniunkturalnego w ubezpieczanych branżach i krajach. Można go zdefiniować jako tendencję określonej zmiennej, np. wskaźnika szkodowości

i dostępności ochrony ubezpieczeniowej do wzrostu i spadku z pewną regularnością w badanym okresie. Cykl ten podzielony jest na dwie fazy: twardego (*hard market*) i miękkiego rynku (*soft market*) [Lisowski 2010, s. 167], które zaprezentowano na rys. 2.

Z fazą miękkiego rynku mamy do czynienia w okresach dobrej koniunktury gospodarczej, które cechuje większe zainteresowanie ubezpieczeniami kredytu kupieckiego z uwagi na spadek ich cen, poszerzenie zakresu ochrony ubezpieczeniowej oraz wprowadzanie dodatkowych usług przez ubezpieczycieli. Odwrotna sytuacja występuje w fazie twardego rynku, kiedy to ubezpieczyciele podnoszą ceny za ubezpieczenie, zastrzegają warunki ochrony ubezpieczeniowej, jednocześnie ograniczając do niej dostęp.

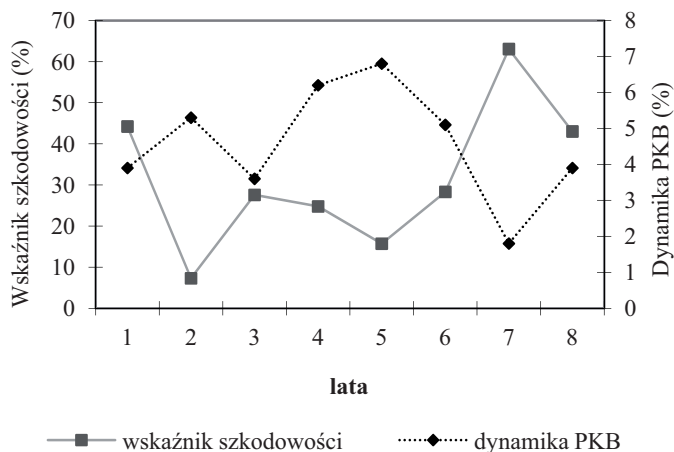

Rys. 2. Fazy cyklu koniunkturalnego w ubezpieczeniach kredytu kupieckiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Lisowski 2010, s. 167].

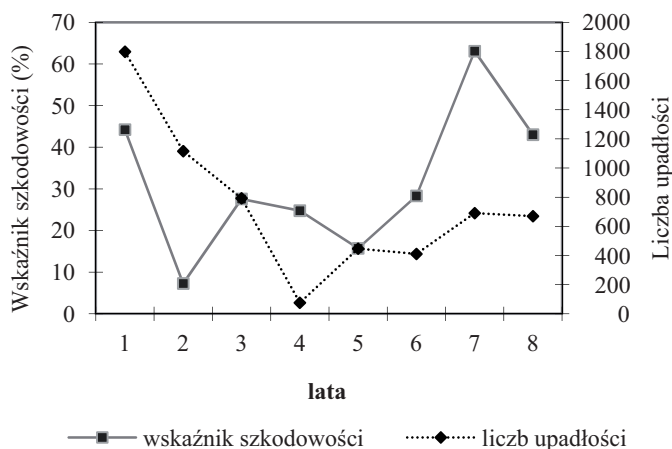
Uzależnienie ubezpieczycieli kredytu od koniunktury gospodarczej w dużej mierze czyni ich wrażliwymi na cykle koniunkturalne, co zaprezentowano na rys. 3 i 4.

Przedstawione dane jednoznacznie wskazują na silną zależność między wysokością PKB w danym okresie a poziomem wskaźnika szkodowości brutto. Odzwierciedleniem wysokiego poziomu PKB jest niski poziom wskaźnika szkodowości brutto i odwrotnie.

Rys. 3. Zmienność wskaźnika szkodowości w ubezpieczeniach kredytu oraz dynamiki PKB w Polsce w latach 2003–2010

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 4. Zmienność wskaźnika szkodowości w ubezpieczeniach kredytu oraz liczby upadłości w Polsce w latach 2003–2010

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku analizy zależności między liczbą zgłoszonych upadłości a wysokością wskaźnika szkodowości brutto można zauważyć podobną zależność, jak na rys. 3, aczkolwiek w tym przypadku nie zawsze spadek liczby zgłoszonych upadłości bezpośrednio przekłada się na spadek wskaźnika szkodowości brutto.

6. Stan obecny i perspektywy rozwoju rynku ubezpieczeń kredytu kupieckiego w Polsce

W obszarze ubezpieczeń kredytu kupieckiego postępuje proces wzrostu świadomości ubezpieczeniowej. Jest to jednak proces wybiórczy. Faza jego wzrostu w dużym stopniu uzależniona jest od wielkości i kondycji finansowej podmiotów. Nie najlepsza sytuacja części z nich jest powodem braku zainteresowania nowymi produktami, do których w dalszym ciągu należą ubezpieczenia kredytu kupieckiego. Jednocześnie określony stan potrzeby ubezpieczeniowej jest efektem nakładania się różnorodnych czynników, m.in.:

- indywidualnych zdolności percepcyjnych w dziedzinie przestrzegania i kwalifikowania zagrożeń,
- cech, postaw oraz zachowań społecznych środowiska,
- stopnia satysfakcji z dotychczasowego zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa za pośrednictwem innych, doraźnych lub stałych, prawnych, rzeczowych, osobowych lub organizacyjnych środków ochrony własnej.

Praktyka dowodzi, że z oferty ubezpieczycieli w zakresie ubezpieczenia należności najczęściej korzystają duże i średnie przedsiębiorstwa, ale coraz częściej zaczynają się nimi interesować także mniejsze podmioty. Dlatego rozsądnym rozwiązaniem w odniesieniu do tej grupy potencjalnych klientów ubezpieczycieli kredytu jest wprowadzenie produktów zamiennych wobec powszechnie występujących na rynku. Produktów, dla których obowiązywałyby uproszczone procedury ubezpieczenia, nieuwzględniające indywidualnych limitów kredytowych do określonej wysokości obrotu (obowiązywałby limit automatyczny) oraz głębszej oceny ryzyka przy zachowaniu standardowych warunków obsługi ubezpieczenia w trakcie jego trwania. Rozwiązanie takie byłoby obciążone większym ryzykiem po stronie ubezpieczyciela, za które miałby on możliwość poboru wyższej stawki, przy jednoczesnym niewielkim wzroście udziału ubezpieczonego w potencjalnej możliwej szkodzie. Oczywiście jest, że stworzenie takiej możliwości nie wykluczałoby współpracy z ubezpieczycielem na dotychczas wypracowanych warunkach obowiązujących na rynku ubezpieczeń kredytów.

Z całą pewnością dużą rolę w popularyzacji ubezpieczenia kredytu kupieckiego odgrywają osoby zajmujące się jego dystrybucją. Osoby te powinny występować nie tylko w roli „dostawcy” produktu czy usługi, ale także powinny pomagać w rozwiązywaniu bieżących problemów, które na etapie obsługi tego typu ubezpieczeń pojawiają się często [Dankiewicz 2005, s. 129; Jarmuszcak 1995, s. 51].

Wykorzystanie aktualnego potencjału naukowego do przyspieszenia wzrostu kapitału ludzkiego, a szczególnie wzrostu liczby osób z wykształceniem wyższym, zastępowanie kadry kierowniczej obciążonej starym sposobem myślenia nowymi wykształconymi pracownikami, którzy zetknęli się z instytucją ubezpieczenia kredytu. Dodatkowym wsparciem w tym obszarze może być nasilenie współpracy między konkurencyjnymi zakładami ubezpieczeń w celu wymiany wzajemnych doświadczeń.

czeń, prowadzenie wspólnych badań w ważnych dla rozwoju ubezpieczeń kredytu obszarach.

Istotny wpływ na rozwój rynku ubezpieczeń kredytu kupieckiego mogłyby mieć również zmiany w odniesieniu do ustawodawstwa podatkowego, w zakresie podatku od towarów i usług, dopuszczające możliwość zwrotu podatku należnego w sytuacji, gdy ubezpieczone należności przeterminowane zostają przekazane do windykacji ubezpieczycielowi do czasu jej zakończenia lub wypłaty odszkodowania.

7. Podsumowanie

Rynek ubezpieczeń kredytu w Polsce od początku lat 90. poprzedniego wieku ulega ciągłym przeobrażeniom. W początkowej fazie rozwoju głównym problemem był brak świadomości po stronie potencjalnie zainteresowanych o możliwości zabezpieczenia przez ubezpieczycieli ryzyka wynikającego z odroczonego terminu płatności. Z czasem problem ten tracił na znaczeniu na rzecz braku zrozumienia procedur obowiążujących w ubezpieczeniu kredytu. Działania ubezpieczycieli w ostatnich 10 latach przyczyniły się do dynamicznego rozwoju ubezpieczeń kredytu, którego efektem był dynamiczny przyrost składki przypisanej brutto przy jednoczesnym spadku współczynnika szkodowości brutto. Proces ten został zakłócony w 2009 roku, jednak jest to naturalne zjawisko dla ubezpieczeń kredytu w okresach dekoniunktury w gospodarce. Na obecnym etapie rozwoju rynku działania środowiska ubezpieczeniowego powinny zmierzać w kierunku poszerzenia grona potencjalnych konsumentów tego typu usług ubezpieczeniowych, szczególnie wśród małych i średnich podmiotów. Z całą pewnością proponowane w treści zmiany w sposób naturalny przyczyniłyby się do wzrostu zainteresowania ubezpieczeniami kredytu kupieckiego, a tym samym pośrednio do poprawy bezpieczeństwa w obrocie gospodarczym.

Literatura

- Dankiewicz R. [2005], *Znaczenie ubezpieczenia należności krajowych dla praktyki gospodarczej*, [w:] *Inwestycje finansowe i ubezpieczenia – tendencje światowe a polski rynek*, red. W. Ronka-Chmielowiec, K. Jajuga, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.
- Harrington S., Niehaus G. [1999], *Risk management and insurance*, Irwin/McGraw-Hill, Boston.
- Jarmuszczak K. [1995], *Rola infrastruktury w kształtowaniu nowoczesnego systemu ubezpieczeniowego*, „Informator Polskiego Towarzystwa Ubezpieczeniowego”, nr 1.
- Jaworski M. [2006], *Ceny polis kredytu kupieckiego spadły*, „Gazeta Prawna”, 1 grudnia.
- Krzemińska D. [2004], *Zwiększanie się znaczenia wiarygodności kredytowej kupca*, [w:] *Finanse w dobie integracji europejskiej*, red. R.N. Hanisz, K. Znanińska, Wyd. AE, Katowice.
- Krzemińska D. [2005], *Wiarygodność kontrahenta w kredycie kupieckim*, Wyd. AE, Poznań.
- Kuchlewska M. [1998], *Procedury przeprowadzania risk management*, [w:] *Vademecum ubezpieczeń gospodarczych (pośrednika ubezpieczeniowego)*, red. T. Sangowski, Saga Printing, Poznań.
- Kukielka J. [1994], *Ubezpieczenie kredytu*, Olympos, Warszawa.
- Kukielka J., Poniewierka D. [2003], *Ubezpieczenia finansowe. Gwarancje ubezpieczeniowe. Ubezpieczenia transakcji kredytowych*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz–Warszawa.

- Lisowski J. [2010], *Specyfika gospodarki finansowej ubezpieczycieli kredytu kupieckiego w Polsce*, UE, Poznań.
- Nowak C. [1999], *Ochrona ubezpieczeniowa wybranych ryzyk bankowych*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe”, nr 5–6.
- Outreville J.F. [1998], *Theory and Practice of Insurance*, Kluwer Academic Publishers, Boston.
- Pazio N.M., Formanowska A. [2002], *Struktura świadomości ubezpieczeniowej w świetle badań*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe”, nr 3–4.
- Rogowski S., Policha T. [2000], *Świadomość ubezpieczeniowa a decyzje o zarządzaniu ryzykiem*, „Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodarczych”, nr 5.
- Secomski K. [1935], *Ubezpieczenie kredytów eksportowych*, Izba Przemysłowo-Handlowa w Warszawie, Warszawa.
- Śliwiński A. [2002], *Ryzyko ubezpieczeniowe, taryfy – budowa i optymalizacja*, Poltext, Warszawa.

DETERMINANTS OF DEVELOPMENT OF TRADE CREDIT INSURANCE MARKET IN POLAND

Summary: The article presents the essence of trade credit insurance and its role in the process of risk management of the liability loss. It discusses significant moments in the history of development of trade credit insurance market in Poland. Special attention is paid to an analysis of the factors which have influence on this development in the space of the recent years. The author tries to summarize the present state as well as presents some solutions which should contribute to the growth of popularity of this type of insurance in the future.

Keywords: risk management, credit insurance, insurance market.